

*Benkő Tímea*¹:

„Gyermek születék Betlemben.” Egy középkori kanció az oltszakadati evangélikusok hagyományában

Abstract. A Child is Born in Bethlehem. A Medieval cantio in the Tradition of the Lutherans in Oltszakadát (Săcădate).

Several Hungarian-speaking Transylvanian Lutheran congregations of the 20th century have sung Gregorian passions together with a number of liturgical songs belonging to the Holy Week (such as *Kyrie puerorum*, *Lamentatio Mariae*). The Lutheran congregation in Oltszakadát is the only Lutheran congregation in Transylvania, that owns an exemplar of the so-called *Öreg Graduál*, the Protestant book of devotion that includes these items. The handwritten notes in the *Gradual* from Oltszakadát, as well as the corrections done by hand in the case of worn-out pages that contained often-sung liturgical hymns, all emphasize the fact of the *Gradual*'s actual regular use. The congregation in Oltszakadát kept till this day the specific singing practice of *Puer natus* set in the old hymnals and graduals. The local Hungarian version of the medieval *cantio* starting with the words *Puer natus in Betlehem in hoc novo anno*, is sung by the congregation on Christmas Eve's service, and is repeated in the tower-song subsequent to the church service.

The local Hungarian version, starting with *Gyermek születék Betlemben ez új esztendőben* is actually a variant of the *cantio* with the same name present in the *Gradual* from Eperjes (*Eperjesi Graduál*). The practice of *Puer natus*

¹ Egyetemi aszisztens, Kolozsvári Protestáns Teológiai Intézet, email: benkotim@yahoo.com

singing is still alive in Transylvanian Saxon-Lutheran congregations, and some congregations have recently readopted it. Whether it be due to the Saxon influence or the close relationship to the *Gradual* from Eperjes, the congregants from Oltszakadát sing the song in simple polyphony.

Keywords: *cantio*, *Gradual*, popular variant, *Puer natus* singing, tower-song, polyphonic choir, liturgy.

A magyar protestáns graduálirodalom kutatói évtizedek óta fáradoznak azon, hogy a magyar protesáns graduálok anyagát feldolgozzák. Igyekezetük arra is kiterjed, hogy lehetőség szerint rekonstruálják ezeknek az anyanyelven énekelt graduáltételeknek istentiszteleti helyét és megszólaltatásának módját. Ritka alkalom, hogy olyan élő hagyományra bukkanjanak, mely megőrizte az évszázadokkal korábban énekelt liturgikus énekek valamelyikét, vagy pedig graduálokban is megtalálható, a gyülekezeti énekeskönyvekből már kikopott kanciók élő népi változatával találkozhatnak. Az erdélyi magyar evangélikus gyülekezetekben a 20. század elején még több helyen énekeltek gregorián passiót. Dokumentált egy sajátos erdélyi magyar evangélikus Mária-siralom éneklése is. Ma már csupán a Szeben megyei Kiskapus evangélikus gyülekezetében hangzik fel nagycsütörtökön és nagy-pénteken a Máté-passió, a *Kyrie puerorum* valamint egy, az oltszakadati *Öreg Graduál*ba kéziratos betoldással bejegyzett Mária-siralom.²

Az oltszakadati evangélikus gyülekezet különleges helyet foglal el azon erdélyi magyar evangélikus gyülekezetek között, melyek a graduálok anyagából átörökítettek valamennyit a 20. századi istentiszteleti gyakorlatba. Jelenlegi tudásunk szerint ez az egyetlen erdélyi evangélikus gyülekezet, mely valamilyen módon birtokába jutott az *Öreg Graduál* már említett egyik példányának. Arról nincsenek

² Vö. BENKŐ Timea: *A kiskapusi passió*. In: Református Szemle, 98. évf., 2005. 1. szám. 39–69. Újabban Jakabffy Tamás készített a passióról egy TV felvételt. A felvétel forgatásakor szerzett tapasztalatait összefoglalta a Helikon című folyóiratban is. Vö. JAKABFFY Tamás: *Passió és Mária-siralom Kiskapuson*. In: Helikon. Irodalmi portál, 30. évf., 2019. 8. (766. szám). <https://www.helikon.ro/passio-es-maria-siralom-kiskapuson/> (Utolsó megtekintés: 2019. augusztus 25.)

pontos adataink, hogy mikor és mi módon jutott a gyülekezet a graduál birto-
kába. Kurta József azon a véleményen van, hogy a kassai evangélikus gyülekezet
graduáljához hasonlóan Oltszakadát esetében is arról lehet szó, hogy a graduál ki-
adását támogató fejedelem ennek a két gyülekezetnek nemzetiségi alapon adomá-
nyozhatta a szertartáskönyvet: olyan gyülekezeteknek juttatott a graduálból, ahol
jó hasznát vették a kiadványnak, hiszen magyar nyelvű gregorián liturgikus téte-
leket énekeltek az istentiszteleteken.³ Kétségtelen, hogy a graduál Szakadátan a 20.
század első feléig valóban használatban volt. Erről tanúskodnak a graduálban talál-
ható kéziratos bejegyzések, valamint az elhasználódott részek kéziratos pótlásai.⁴
A használat jeleit leginkább a nagyheti tételek mutatják, hiszen a passiót tartal-
mazó, megkopott oldalakat a passió kéziratos lejegyzésű változatával pótolták, illetve
szintén kéziratban hozzáfűzték az Oltszakadátan is énekelt Mária-siralmat is. Mégis,
ezen tételek közül Oltszakadátan ma már egyet sem ismer a gyülekezet, a passió
éneklésének szokása is elmaradt.⁵ Ezzel szemben Oltszakadátan máig megőrizték
a graduálok kancióanyagából is ismert másik tételnek sajátos változatát, a *Gyer-
mek születék Betlemben* kezdetű éneket, és egy ehhez kapcsolódó karácsonyi ha-
gyományt, a *Puer natus*-éneklést.

A karácsony estéjén, az oltszakadati templomtoronyban felcsendülő éneket
egy CD-felvételen hallottam, Orbán László, egykori szakadati evangélikus lelkész
gyűjtésében.⁶ Később megtudtam: a *Gyermek születik nekünk ez új esztendőben* kez-
detű karácsonyi kanciót karácsonyeste éneklük. A karácsony esti vesperát követően
az asszonyok, gyermekek hazamennek otthonukba. A konfirmált fiúk, lányok és fi-
atal házaspárok, és mindazok, akik szeretnének énekelni, a vespera után a gyülekezeti

³ Vö. KURTA József: *Az Öreg Graduál századai Erdélyben* (Erdélyi Református Egyháztörténeti Füzetek 8.). Kolozsvár, 2002. 102–103.

⁴ Az oltszakadati graduálról vö. KURTA J.: *Az Öreg Graduál*, 113–116.

⁵ Az oltszakadati *Öreg Graduál* bejegyzései szerint a passió éneklése 1907-től elmaradt. A passió éneklésére vonatkozó utolsó bejegyzés szerint a passiót utoljára Gergely M. István tanította be, 1926 böjtjében. Vö. KURTA J.: *Az Öreg Graduál*, 115.

⁶ Vö. *Gyermek születék – Karácsony Oltszakadátan*. In: *Az én időm, mint a szép nyár. A magyar nép istenes énekei*. CD kiadás. A hangfelvétel a CREATON stúdióban készült, 2000-ben. 1. felvétel.

teremben maradnak, és gyakorolják az éneket. Régebben adventi időben csütörtök esténként összegyűltek *Puer natust* tanulni, gyakorolni. Ma már csak karácsonyeste gyakorolnak. Talán ezért vannak egyre kevesebben, akik tudják az egyszerű többszólamúságot biztosító második szólamot, mert az éneket „két hangon”, azaz két szólamban éneklük. A rövid próbán a mélyebb hangú férfiak igyekeznek megtanulni a második szólamot. Valójában csak két dallamsorban van második szólam. Este körülbelül kilenc órára, vagy amikor úgy gondolják, hogy elkészültek (az időpont időről-időre változott), visszamennek a templomba, és a toronyban eléneklük a *Gyermek születék nekünk* kezdetű éneket. Karácsony első napja hajnalán hat órakor áhítatot tartanak a templomban. Itt ismét felhangzik a karácsonyi kanció, itt is a capella, de most már a *Puer natus*-énekesek az oltár előtt állva éneklük a versszakokat, a refrént pedig a teljes gyülekezet együtt éneklük. Az utolsó, úgynevezett „fennálló szakasznál” a hívek felállnak, majd megszólal az orgona, és a gyülekezet csendben kivonul a templomból.⁷

Korábban csak a fiatalok, fiúk-lányok énekeltek, ma már bárki énekelheti. Kottájuk nincs, hanem gépírással sokszorosított lapokról követik az ének szövegét, és így énekelve szólatatják meg ezt a régi éneket. A nyugalmazott tanítónő, Szakács Anna elmondása szerint „minden háznál van egy írott lap az ének szövegével, kézírással.” Neki is van, nem is tudja, talán még az ő nagymamájától.

Sándor Andrásné az oltszakadati egyházi népszokásokról írt tanulmányában nem tesz említést a *Puer natus*-éneklés szokásáról. A karácsonyhoz kapcsolódó hagyományok rendjén csak az oltárkerülés szokását említi, amit Oltszakadaton karácsonykor, húsvétkor és pünkösdkor gyakorolnak.⁸ Vámszer Géza azonban részletesen beszámol Oltszakadati monográfiájában erről a karácsonyi toronyéneklésről, és úgy véli, hogy az ének az *Öreg Graduál*ból való. A falu monográfiájában Vámszer Géza ezt írja:

⁷ Az adatokért köszönetet mondok Szakács Anna oltszakadati nyugalmazott tanítónőnek (82 éves), Horváth Mengyán Szófia, oltszakadati evangélikus lelkésznek és Horváth Csaba kiskapusi evangélikus lelkésznek.

⁸ SÁNDOR Andrásné: *Egyházi népszokások az oltszakadati magyar evangélikusoknál*. In: FEJŐS Zoltán – Küllős Imola (szerk.): *Vallásosság és népi kultúra a határainkon túl*. Magyarságkutató Intézet, Budapest, 1990. 193–196. 195.

„A szentestén, december 24-én (»ünnep szombatján«) 8 órakor felmennek a toronyba és ott régi karácsonyi énekeket énekelnek. Így a »Gyermek születik...« és »Jézus Krisztus szép fényes hajnal...« kezdetűeket, amelyek Geleji Katona István Graduáléjából valók. Ezután egész éjjel az iskolában és a gyűlésteremben szórakoznak, kártyáznak, beszélgetnek. Hajnal felé, virradat előtt két órával, megszólaltatják a templomtorony összes harangjait. Egy teljes órai harangozás után bemennek a templomba s szépen kivilágítják az ajándékba hozott gyertyákkal, majd nagy lelkesedéssel karácsonyi énekeket énekelnek. Mindenki énekel, még a gyermekek is. Ez a szászoknál is szokásos, de azok ilyenkor egy régi latin énekbe kezdenek.”⁹

Vámszer Géza értékes adatokat közöl a szakadati karácsonyi szokásokról, de több részletben pontatlan. Egyrészt az ének nem található meg a szakadati gyülekezet tulajdonában lévő *Öreg Graduálban*. A graduálban a hasonlóan kezdődő *Gyermek születék* introitus van benne.¹⁰ A szakadatiak a *Gyermek születék Betlemben* éneklését az erdélyi szászoktól átvett szokásként tartják számon. Másrészt a szászok szokásánál említett, Vámszer által latin énekként leírt éneklés esetében nem latin énekről, hanem a *Gyermek születék* éneknek kétnyelvű, latin-német változatáról van szó. Az ilyen kétnyelvű énekek még a 14-15. században keletkeztek, amikor istentiszteleten még ugyan nem énekelhetett a gyülekezet anyanyelven, de a közkedvelt kanciókat már akkor lefordították a nép nyelvére, és különösen a diákok a kancióknak azt a változatát énekeltek, ahol a latin eredeti a népnyelvi változattal váltakozva hangzott el. Ilyen ének a ma is közismert *Hadd zengjen énekszó*, latinul *In dulci jubilo* kezdetű karácsonyi ének. A *Gyermek születék Betlemben* kezdetű kanciónak a latin-német kétnyelvű változata így kezdődik: „Puer natus in Bethlehem, / in diesem neuen Jahr, / Unde gaudet Jerusalem. / Fohlocken wir...” stb.¹¹

⁹ VÁMSZER Géza: *Szakadát. Egy szebenmegyei magyar szórvány*. Erdélyi Enciklopédia Kiadás, Kolozsvár, 1940. 119.

¹⁰ *Gyermek születék minékünk, és békességnek fejedelme*. Öreg Graduál 33a. Vö. KURTA J.: *Az Öreg Graduál*, 69.

¹¹ A példa a következő forrásból származik: Arnold BLÖCHL: *Melodiarium zum Wilhelm Paillers Weihnachts- und Krippenliedersammlung herasugegeben in den Jahren 1881 und 1883*. Corpus Musicae Popularis Austriacae 13/1. Volksmusik in Oberoesterreich, Böhlau Verlag, Wien–Köln–Weimar, 2000. 333.

A *Puer natus in Bethlehem* középkori kanció valamikor a 14. században keletkezett, szerzője ismeretlen. Mint a legtöbb kanció, eredetileg ez is egy liturgikus ének, a latin *Benedicamus domino*-hoz tartozó trópus volt, amit a reggeli könyörgés (*matutinum*) és az esti könyörgés (*vespera*) végén énekeltek, és így a kolostori zsolozsmákhoz kapcsolódott.¹² A kanciókat nem csak istentiszteleten énekelték, hanem paraliturgikus alkalmakkor, a világi vagy a magánélet jeles napjain. A latin szövegű kanciókat nagy ünnepeken a diákkórusok énekelték, ugyanígy a már említett kétnyelvű (latin és népnyelvű) kanciókat is, váltakozva latinul és a gyülekezet nemzeti nyelven. A kétnyelvű változatokkal különösen német, dán és svéd fordításokban találkozunk.¹³

Az ének egész Európában igen hamar népszerű lett, területenként különböző variánsai alakultak ki. A változtok szövegben és dallamváltozatban is különböznek egymástól. A versszakok számának változatossága mellett (6-14 versszakkal is énekeltek) az egyes változatok a sorok szótagszámában is eltérnek egymástól. Ezen kívül a szövegben további variánsok kialakítására adott lehetőséget, hogy az egyes sorok közé refrénszerűen visszatérő, akklamációjellegű bővítményeket ékeltek be: „halleluja”, „amor, amor”, „ez esztendőben (*hoc in anno*)”, „ez új esztendőben” (*in novo anno* vagy *in hoc novo anno*) szöveggel. Újabb variáns alakult, amikor a versszakok mellett megjelent egy több sorból álló refrén.¹⁴ A változatos megoldással keletkezett variánsok azonban lényegében egy nagy kanciócsaládhoz tartoznak. Clemens Blume megállapította, hogy bár a regiszterek külön csoportként kezelik például a *Puer natus in Bethlehem* és toldalékkal megtoldott *Puer natus in Bethlehm hoc in anno* kezdetű énekeket, ez a toldalék nem teszi szükségessé, hogy külön számozást kapjon a két ének, mert egyszerűen csak egy ének variánsáról van szó.¹⁵

¹² Vö. DOBSZAY László: *A magyar népének I. Egyházzenei Füzetek I/15, I. sorozat: Tankönyvek, MTA–Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Egyházzenei Kutatócsoportja és A Magyar Egyházzenei Társaság, Budapest, 2006. 202. szám. 66; Reinhard Strohm: *Das geistliche Lied des 14. und 15. Jahrhunderts*. <https://musical-life.net/essays/das-geistliche-lied-des-14-und-15-jahrhunderts> (Utolsó megtekintés: 2019. szeptember 5.)*

¹³ R. STROHM: *Das geistliche Lied*.

¹⁴ Vö. Clemens BLUME: *Repertorium repertorii. Kritischer Wegweiser durch Ulyse Chevaliers Repertorium Hymnologicum*. Georg Olms Verlag, Hildesheim–New York, 1971. 265.

¹⁵ Uo.

A hagyományok abban is különböznek, hogy a *Puer natust* karácsony éjszakáján, a vesperán vagy a kompletóriumon (késő esti imaóra) vagy pedig kora hajnalban énekelték. A középkori gregorián dallamon kívül még a középkorban kialakult több más dallam is, gyakran táncdallamok, melyeknek azonban semmilyen kapcsolatuk sincs a gregorián változattal. Ezek nem is tartoztak az úgynevezett liturgikus kánonhoz, azaz nem istentiszteleten énekelték őket. A *Puer natus in Bethlehem* valószínűleg Erdélyben is elterjedt karácsonyi kanció lehetett, ezt igazolja számos szász evangélikus példa. Ma már Oltszakadát az egyetlen magyar evangélikus gyülekezet, mely őrzi még ezt a régi kincset.

A *Puer natus in Bethlehem* magyar nyelvterületen ismert variánsairól áttekinthető összegzést ad az RMDT I. és II. kötete. Az Oltszakadaton hagyományosan énekelt változat az RMDT II: 230/II szám alatt közölt dallammal és szövegváltozattal rokonítható: *Gyermek születék Bethlemben ez új esztendőben*.¹⁶ A közölt példa az *Eperjesi Graduál* négyzólamú kórustétele.¹⁷ Mivel nem csak maga a Szakadaton énekelt dallam variánsa az *Eperjesi Graduál*ban található dallamnak, hanem Oltszakadaton is egyszerű többszólamúságban éneklük az éneket, kézenfekvő lenne levonni a következtetést, hogy az oltszakadati *Gyermek születék Bethlemben* kezdetű éneknek közvetlen kapcsolata lenne a felvidéki evangélikus énekes hagyománnyal. A tételt alátámasztaná az a tény is, hogy az erdélyi magyar evangélikusok az erdélyi református iskolákon kívül a felvidéki iskolákat is látogatták. A következtetés azonban elhamarkodott volna, hiszen Oltszakadát a Déli-Kárpátok vonulata mentén fekszik, a szász evangélikusok lakta terület közepén. Így számolnunk kell a helyi szász evangélikus hatással is.

Az erdélyi szász gyülekezetekben általános hagyomány volt a *Puer natus*-énekelés, és néhány gyülekezetben még megmaradt ez a szokás, másutt a szászok tömeges kivándorlása miatt azonban megszűnt. Érdekes jelenség, hogy néhány

¹⁶ PAPP Géza: *A XVII. század dallamai*. Régi Magyar Dallamok Tára (RMDT) II., Akadémiai Kiadó, Budapest, 1970. 230/II. Kottáját ld. 332. oldalon (a négyzólamú korál tenor *cantus firmusa*). Jegyzeteket ld. 601.

¹⁷ *Eperjesi Graduál*, 61/b–62/a, négyzólamú tétel, tenor.

szász gyülekezetben pár éve ismét életre keltették a már elfelejtett hagyományt, nem ritkán a Németországba kivándorolt szász közösségek németországi gyülekezeteiben is bevezették, általában toronyéneklésként vagy a templomudvarban a toronymál („am Turm”).¹⁸

Erdélyben, a szász közösségekben a *Puer natus* éneklésének újbóli felfedezése összefügg azzal is, hogy a gyülekezetekben ismét elővették a raktárakból, sekrestyéből a *Puer natus* énekléséhez korábban hozzátartozó, sajátos karácsonyi zöld-ágas gyertyatartót, a *Christleuchtert*. A *Christleuchter* használatával ugyanis a legtöbb szász evangélikus gyülekezetben szorosán összekapcsolódott a *Puer natus* éneklése is.¹⁹ Ez a gyertyatartó egy fából készült, piramisszerű, többkarú állvány, melyet karácsonykor gyertyákkal, zöld ággal, színes szalagokkal, zászlókkal és csillagokkal díszítettek. Valójában a *Christleuchter* nem egyéb, mint a karácsonyfa elődje, a karácsonyi életfa, éppen úgy, mint a magyar nyelvterületen elterjedt életfa vagy termőág. Bár Vámszer Géza említi, hogy karácsony hajnalán ajándékba hozott gyertyákkal díszítik a templomot, Oltszakadátton nem emlékeznek rá, hogy náluk is szokásban lett volna a *Christleuchter*hez hasonló gyertyatartó. Az erdélyi szászoknál a *Christleuchter* gyertyáit a karácsonyesti istentiszteleten gyűjtötták meg, és ilyenkor általában a gyermekek, fiúk-lányok karácsonyi énekeket énekeltek, többek között váltakozva énekeltek a *Puer natust* is. Voltak gyülekezetek, ahol nem csak a *Christleuchter* körül állva énekeltek a kanciót, hanem karácsony éjfélkor a toronyból is megszólaltatták, énekelve vagy fúvószenekarral.²⁰ Miközben az elmúlt években a szász

¹⁸ Egy ilyen jellegű, sikeresnek ítélt próbálkozásról a németországi Drabenerhöhe nevű településen, vö. Ursula SCHENKER: „*Puer natus*” erfreut sich großer Beliebtheit. <http://www.drabenderhoehe.de/2017/12/30/puer-natus-erfreut-sich-grosser-beliebtheit/> (Utolsó megtekintés: 2019. szeptember 5.)

¹⁹ A *Christleuchter* és a *Puer natus* éneklésének gyakorlatát dokumentálja az erdélyi szász evangélikusok népi vallásosságát és egyházi szokásait összefoglaló internetes felület. Vö. *Ethnographische Sammlung*. Siebenbürgisch-Sächsische Bräuche und Traditionen – Weihnachten. <http://traditionen.evangel.ro/fel/tradition/view/19> (Utolsó megtekintés: 2019. szeptember 5.)

²⁰ Így volt ez Almen nevű szász faluban is. Vö. Matthias PELGER: *Weihnachten. Aus dem almer Heimatbuch*. <https://alma-vii.de/phpalmen/modules.php?name=Sections&artid=47> (Utolsó megtekintés: 2019. szeptember 5.)

gyülekezetek újra használni kezdték a *Christleuchtert*, újra megtanulták a *Puer natus* is.

Az erdélyi szász gyakorlatban a létező sok variáns közül az általánosan használt szövegváltozat az *Ein Kind geboren in Bethlehem, in diesem neuen Jahr* kezdetű változat, melynek német szövege teljesen megegyezik az oltszakadati párjával.²¹ A dallam ugyan kisebb eltéréseket mutat, de lényegében szintén rokonítható az Oltszakadaton énekelt változat dallamával. Használatos ugyanennek a szövegnek kétnyelvű, latin-német változata is. Az Angelika Meltzer és Rozemarie Chrestels által egy éve kiadott, digitális szász énekgyűjteményben három erdélyi településen gyűjtött *Puer natus* is meghallgatható, mindhárom azonos, a szakadatinak variánsdallamával. A települések Bistritz/Beszterce, Braller/Brullya (Szeben megye), Kelling/Kelnek (Fehér megye).²²

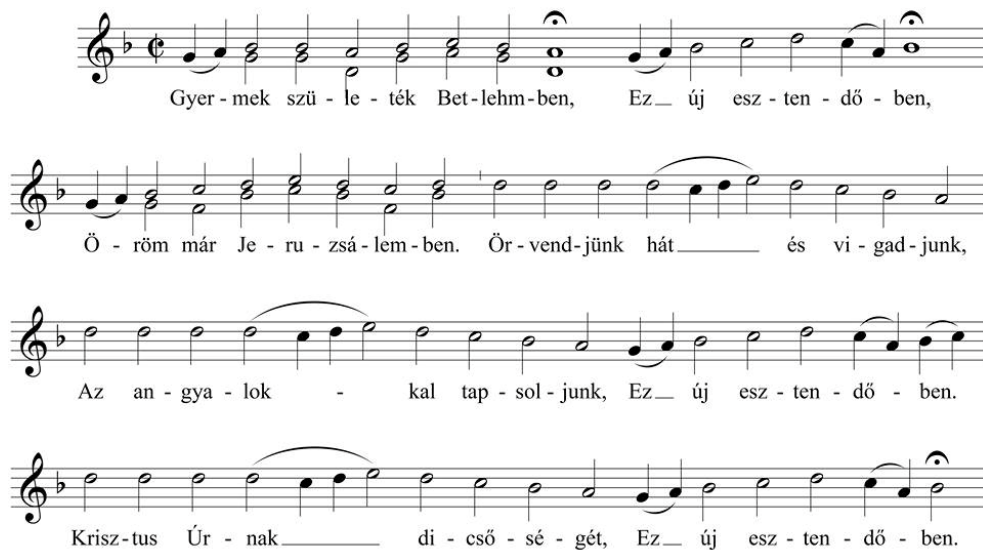
Oltszakadát karácsonyi kincse, a *Gyermek születék nekünk* éneklése egy olyan, eddig hiányzó, élő példa, mely hitelesíti a graduálokban, énekeskönyvekben lejegyzet énekvariánsok közül azt a mintát, mely az *Ez új esztendőben* közbeékeléssel, többszólamú változatban eddig talán csak kottákban, nyomtatványokban és kéziratokban állt előtünk. A fenti érvelések mentén megállapítható, hogy az oltszakadati *Puer natus* rokonítható úgy az *Eperjesi Graduál Gyermek születék Bethlenben Ez új esztendőben* kezdetű, mint az erdélyi szász evangélikus gyülekezetekben máig is énekelt *Puer natus in Betlehem In diesem neuen Jahr* vagy *Ein Kind geboren in Bethlehem in diesem neuen Jahr* kezdetű karácsonyi énekekkel. A szakadati példa egyszerre több hagyományt is követ, amikor a vespera után és karácsony első napja hajnalán is eléneklék a kanciót. Ezen kívül a toronyéneklés

²¹ Az ének teljes szövege megtalálható az erdélyi szászok szövetségének internetes portálján (Siebenbürgen.de. Portal der Verband der Siebenbürgen Sachsen). *Ein Kind geborn zu Bethlehem in diesem neuen Jahr*. Quelle: Heimatbuch Petersdorf/Unterwald. <https://www.siebenbuerger.de/ortschaften/petersdorf-muehlbach/erzaehlung/46771-puer-natus.html>. (Utolsó megtekintés: 2019. szeptember 5.)

²² Angelika MELTZER – Rozemarie CHRESTELS: *E Liedchen hilft ängden. Alte und neue Lieder aus Siebenbürgen*. Haus der Heimat V., Nürnberg, 2017, 2018. MP3 formában meghallgatható itt: <https://www.angelika-meltzer.de/alte-und-neue-lieder-aus-siebenb%C3%BCrgen/> (Utolsó megtekintés: 2019. szeptember 5.)

hagyományához kapcsolják szenteste a *Puer natus* éneklést, de őrzik a liturgikus funkcióval énekelt *Puer natus*-éneklés hagyományát is, amikor a karácsony hajnali áhítaton is elénekli az éneket. A hajnali áhítaton való váltakozó énekléssel az oltszakadati gyülekezet jól példázza a régi hagyományt, amikor fiúk és lányok, vagy latin szövegek esetén diákok és gyülekezet hasonló módon énekelte karácsonykor a *Puer natust*. Tisztelet és dicséret illeti ezt a többszörösen szórványhelyzetben élő kis magyar evangélikus közösséget, hogy ilyen lelkesen őrzi karácsonyi hagyományát, a *Puer natus*-éneklést.

Gyermek születék Betlemben (Oltszakadát)

Gyer - mek szü - le - ték Bet - lehm - ben, Ez - új esz - ten - dő - ben,
Ö - röm már Je - ru - zsá - lem - ben. Ör - vend - jünk hát és vi - gad - junk,
Az an - gya - lok - kal tap - sol - junk, Ez - új esz - ten - dő - ben.
Krisz - tus Úr - nak di - cső - sé - gét, Ez - új esz - ten - dő - ben.

2. Ím fekszik szalmás jászolyban,
Ez új esztendőben,
Holott nagy uraságában.

3. Az ökör és jámbor szamár,
Ez új esztendőben,
Urának jászoljánál jár.

4. A zsába béli királyok,
Ez új esztendőben,
Nagy kincset néki hozának.
5. Kígyó néki nem árthatván,
Ez új esztendőben,
Lón mi vérünk bűnt nem tudván.
6. Test szerint hozzánk hasonló,
Ez új esztendőben,
De lelke bűn nélkül való.
7. Született, hogy megtisztítna,
Ez új esztendőben,
S bűntől megszabdítana.
8. Ily örömért Istenünknek,
Ez új esztendőben,
Adjunk hálát felségének.
9. Áldassék a Szentháromság,
Ez új esztendőben,
Mely mégis egy hatalmasság.

Felhasznált irodalom

- BENKŐ Timea: *A kiskapusi passió*. In: Református Szemle, 98. évf., 2005. 1. szám. 39–69.
- BLÖCHL, Arnold: *Melodiarium zum Wilhelm Paillers Weihnachts- und Krippenliedersammlung herasugegeben in den Jahren 1881 und 1883*. Corpus Musicae Popularis Austriacae 13/1. Volksmusik in Oberoesterreich, Böhlau Verlag, Wien–Köln–Weimar, 2000.
- BLUME, Clemens: *Repertorium repertorii. Kritischer Wegweiser durch Ulyse Chevaliers Repertorium Hymnologicum*. Georg Olms Verlag, Hildesheim–New York, 1971.
- DOBSZAY László: *A magyar népének I*. Egyházzenei Füzetek I/15, I. sorozat: Tankönyvek, MTA–Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Egyházzenei Kutatócsoportja és A Magyar Egyházzenei Társaság, Budapest, 2006. 202. szám. 66.

- Ethnographische Sammlung. Siebenbürgisch-Sächsische Bräuche und Traditionen – Weihnachten.*
<http://traditionen.evangel.ro/fe/tradition/view/19> (Utolsó megtekintés: 2019. szeptember 5.).
- Gyermek születék – Karácsony Oltszakadán.* In: Az én időm, mint a szép nyár. A magyar nép istenes énekei. CD kiadás. A hangfelvétel a CREATON stúdióban készült, 2000-ben. 1. felvétel.
- JAKABFFY Tamás: *Passió és Mária-siralom Kiskapuson.* In: Helikon. Irodalmi portál, 30. évf., 2019. 8. (766. szám). <https://www.helikon.ro/passio-es-maria-siralom-kiskapuson/> (Utolsó megtekintés: 2019. augusztus 25.)
- KURTA József: *Az Öreg Gradual századai Erdélyben* (Erdélyi Református Egyháztörténeti Füzetek 8.). Kolozsvár, 2002.
- MELTZER, Angelika – CHRESTELS, Rozemarie: *E Liedchen hilft ängden. Alte und neue Lieder aus Siebenbürgen.* Haus der Heimat V., Nürnberg, 2017, 2018. MP3 formában meghallgatható itt: <https://www.angelika-meltzer.de/alte-und-neue-lieder-aus-sieben%C3%BCrgen/>. (Utolsó megtekintés: 2019. szeptember 5.)
- PAPP Géza: *A XVII. század dallamai.* Régi Magyar Dallamok Tára (RMDT) II., Akadémiai Kiadó, Budapest, 1970.
- PELGER, Matthias: *Weihnachten. Aus dem almer Heimatbuch.* <https://alma-vii.de/phpalmen/modules.php?name=Sections&artid=47> (Utolsó megtekintés: 2019. szeptember 5.)
- SÁNDOR Andrásné: *Egyházi népszokások az oltszakadati magyar evangélikusoknál.* In: FEJŐS Zoltán – KÜLLŐS Imola (szerk.): Vallásosság és népi kultúra a határainkon túl. Magyarországi kutató Intézet, Budapest, 1990. 193–196.
- SCHENKER, Ursula: *„Puer natus” erfreut sich großer Beliebtheit.* <http://www.drabenderhoehe.de/2017/12/30/puer-natus-erfreut-sich-grosser-bliebtheit/> (Utolsó megtekintés: 2019. szeptember 5.)
- Siebenbürgen.de. Portal der Verband der Siebenbürgen Sachsen. *Ein Kind geboren zu Bethlehem in diesem neuen Jahr.* Quelle: Heimatbuch Petersdorf/Unterwald. <https://www.siebenbuerger.de/ortschaften/petersdorf-muehlbach/erzaehlung/46771-puer-natus.html>. (Utolsó megtekintés: 2019. szeptember 5.)
- STROHM, Reinhard: *Das geistliche Lied des 14. und 15. Jahrhunderts.* <https://musical-life.net/essays/das-geistliche-lied-des-14-und-15-jahrhunderts> (Utolsó megtekintés: 2019. szeptember 5.)
- VÁMSZER Géza: *Szakadát. Egy szebenmegyei magyar szórvány.* Erdélyi Enciklopédia Kiadás, Kolozsvár, 1940.